

Nader onderzoek vlemuizen Rollestraat
24 te Wapse

BügelHajema

Plek voor ideeën

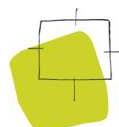
**Nader onderzoek vleermuizen Rollestraat
24 te Wapse**

Inhoud

Rapport

14 december 2010

Projectnummer 268.19.50.00.00

Ideeën voor een plek

Inhoudsopgave

1	Aanleiding	5
2	Methode	7
3	Resultaten	9
4	Interpretatie en effecten	13
5	Conclusie	15

Aanleiding

Er bestaan plannen om op de voormalige boerderij en het bijbehorende erf te gebruiken voor de bouw van woningen. Het voorgestelde plan bestaat in de eerste plaats uit het realiseren van drie woningen in de beeldbepalende boerderij aan de Rollestraat 24 in Wapse. Alle drie de woningen hebben de mogelijkheid tot een atelier, een kantoor of een andere kleinschalige bedrijfsmatige activiteit. Deze activiteiten zijn aan te merken als aan huis verbonden beroep, waarbij de woonfunctie de hoofdfunctie blijft. De boerderij wordt daartoe grondig gerenoveerd, de hoofdvorm blijft bestaan.

DOEL

In de tweede plaats worden op het erf schuurwoningen voor verschillende doelgroepen ingericht: drie starterswoningen, twee startersappartementen (op de etage van de levensloopwoningen), twee levensloopappartementen (senioren) en vier gezinswoningen. Om ruimte te maken voor deze plannen worden de aanwezige schuren verwijderd.

In het kader van de Flora- en faunawet is het in aanvulling op het vooronderzoek (Advies Natuurwaarden Rollestraat 24, Wapse 2009) noodzakelijk te achterhalen welke soorten vleermuizen in het plangebied voorkomen, vast te stellen hoe ze gebruikmaken van het gebied en eventuele verblijfplaatsen aan te wijzen. Tevens dient te worden vastgesteld of de ontwikkelingen mogelijk negatieve effecten zullen hebben op aanwezige soorten. Alle vleermuissoorten zijn op basis van de Flora- en faunawet streng beschermd. Voor vernietiging van vaste verblijfplaatsen moet ontheffing worden aangevraagd.

Dit rapport beschrijft de resultaten en conclusies van het nader onderzoek naar vleermuizen. Het onderzoek heeft plaatsgevonden van juli 2009 tot en met juni 2010 en is uitgevoerd volgens het protocol voor vleermuisinventarisaties dat door het Netwerk Groene Bureaus is opgesteld¹.

Protocol

Alle vleermuizen in Nederland zijn streng beschermde soorten en wettelijk beschermd in hun voortbestaan. Een ruimtelijk plan mag daarom niet worden vastgesteld wanneer de verboden van artikelen 9 tot en met 11 worden overtreden, tenzij er een ministeriële ontheffing is aangevraagd of kan worden verleend.

¹ GaN, NGB en Zoogdiervereniging, 2009 Vleermuisprotocol versie 2 april 2009. Gegevensautoriteit Natuur, Netwerk Groene Bureaus en Zoogdiervereniging, www.gegevensautoriteitnatuur.nl, Utrecht

Om het effect van de ontwikkeling op vleermuizenpopulaties af te wegen, moeten tenminste enkele aspecten worden vastgesteld:

- of vleermuizen in het plangebied voorkomen;
- of vleermuizen een verblijfplaats hebben in het plangebied;
- om welke soort of soorten het gaat;
- voor welke aantallen het plangebied van belang is;
- welk gebruik van het plangebied wordt gemaakt en wat daarin essentieel is;
- of er mogelijk indicaties zijn voor geslacht of leeftijd (kolonie, kraamkolonie, solitair).

In 2007 is op initiatief van het Netwerk Groene Bureaus een protocol ontwikkeld voor inventarisaties van vleermuizen als 'nader onderzoek' in het kader van de Flora- en faunawet, Natuurbeschermingswet 1998 of het beleidskader voor de Ecologische Hoofdstructuur. Het protocol gaat uit van de gebiedsfuncties: winterverblijf, zomerverblijf, kraamverblijf, paarverblijf, vliegroute en jachtgebied. Voor het inventariseren van elk van deze zes functies is per vleermuissoort een aantal, een periode van het jaar en de minimale duur van het veldbezoek vastgelegd. Verder worden eisen gesteld aan de weersomstandigheden en de te gebruiken apparatuur.

Methode 2

In het plangebied is de bebouwing geïnspecteerd op de aanwezigheid van mogelijke invliegopeningen en sporen (onder andere uitwerpselen) van vleermuizen.

Vleermuizen maken gebruik van echolocatie om zich te oriënteren in een gebied en het lokaliseren van prooien tijdens de jacht. Tijdens de avond- en/of ochtendbezoeken kunnen vliegende en baltsende vleermuizen worden waargenomen door de ultrasone geluiden die zij maken, voor de mens hoorbaar te maken. Met behulp van ultrasoongeluiddetectoren (Petterson D240x ultrasounddetectoren) met heterodyn- en tijdverlengen-functies is de inventarisatie uitgevoerd. Tijdens inventarisaties zijn met digitale opnameapparatuur (Edirol RH 09R) digitale WAV-opnamen van de vleermuizengeluiden gemaakt. Om met zekerheid vast te stellen welke soorten zijn waargenomen, worden met behulp van de programma's Bat Sound Pro 3.31b en WaveSurver 1.8.5 deze opnames op de computer geanalyseerd.

Tijdens de bezoeken is de aandacht gelijkmatig verdeeld over het plangebied en is geluisterd of vleermuizen van het plangebied gebruikmaken als verblijfplaats, jachtgebied of vliegroute.

Er zijn vijf veldbezoeken uitgevoerd. Bijna alle veldbezoeken zijn uitgevoerd onder voor vleermuizen geschikte omstandigheden. De omstandigheden gedurende de avondbezoeken zijn weergegeven in tabel 1. Bij aanvang van de veldbezoeken is de bebouwing geïnspecteerd op de aanwezigheid van sporen (onder andere uitwerpselen) van vleermuizen. Het moment van uitvliegen is soortspecifiek en is globaal kort na zonsondergang.

Tabel 1. Omstandigheden veldbezoeken

Datum	Zonsondergang	Start	Einde	Temperatuur	Wind	Bijzonderheden
8 juli 2009	21.59 uur	21.45 uur	22.25 uur	16°C	matig	zwaar bewolkt/regen
17 juli 2009	21.50 uur	21.45 uur	23.30 uur	17°C	matig	bewolkt
8 september 2009	20.07 uur	19.40 uur	21.40 uur	20°C	windstil	onbewolkt
22 september 2009	19.34 uur	19:25 uur	21.10 uur	17°C	matig	onbewolkt
10 juni 2010	21.59 uur	21.20 uur	23.50 uur	21°C	windstil	half bewolkt

Resultaten

3

Inspectie gebouw

7 OKTOBER 2008

Het plangebied is op 7 oktober 2008 bezocht door mevrouw drs. R.M. Veeneklaas en de heer ing. D. Venema in kader van het natuurwaardenonderzoek. Tijdens dit bezoek zijn de gebouwen en bomen geïnspecteerd op de aanwezigheid van mogelijke invliegopeningen en sporen van vleermuizen (onder andere uitwerpselen).

De spouwmuur en de houten daklijsten van de boerderij bieden geschikte ruimtes voor verblijfplaatsen van vleermuissoorten als gewone dwergvleermuis, laatvlieger en ruige dwergvleermuis. Het stalgedeelte is enkelsteens, niet geïsoleerd en heeft een rietendak, waardoor deze minder geschikt is voor verblijfplaatsen van vleermuizen. Ook de eerste schuur achter de boerderij en de kapschuur zijn ongeschikt voor verblijfplaatsen. De tweede schuur bestaat uit een houten dubbelwandige muur met golfplatendak. Deze schuur lijkt matig geschikt voor vleermuizen. Tijdens het veldbezoek is gewone dwergvleermuis aangetroffen tussen de buitenmuur en een houten plaat (waarmee het raam is dichtgetimmerd). Het is zeer aannemelijk dat het hier om een tijdelijke verblijfplaats gaat van één individu (Advies Natuurwaarden Rollestraat 24, Wapse 2009).

Avondbezoeken

8 JULI 2009

Op 8 juli 2009 is het plangebied bezocht door mevrouw drs. R.M. Veeneklaas. Een kwartier na aanvang van het onderzoek begon het licht te regenen. Deze regen bleef aanhouden en de omstandigheden waren niet geschikt voor vleermuizen. Daarom is om 22.25 uur besloten het bezoek af te ronden. De gebouwen zijn voor aanvang van het avondbezoek nogmaals goed geïnspecteerd op de aanwezigheid van mogelijke invliegopeningen en sporen van vleermuizen (onder andere uitwerpselen). Er zijn geen uitwerpselen van vleermuis in het plangebied waargenomen.

Tijdens dit avondbezoek is om 22.02 uur één vleermuis in het plangebied waargenomen, Dit exemplaar vloog naar voorzijde van de woonboerderij en bleef kort hangen aan de muur onder de dakgevel. Gezien de grote van het exemplaar betreft het mogelijk gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*).

Op 17 juli 2009 is het plangebied door mevrouw drs. R.M. Veeneklaas bezocht. Vlak voor aanvang van het veldbezoek is een hevige regenbui neergevallen, daarna is het de hele avond droog gebleven en waren de omstandigheden geschikt voor vleermuizen.

17 JULI 2009

Tijdens dit avondbezoek zijn drie vleermuissoorten in en rond het plangebied waargenomen, namelijk gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) en rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*).

De eerste vleermuis werd om 22.13 uur (20 minuten na zonsondergang) gehoord. Het betrof een rosse vleermuis die ten zuiden van de woonboerderij overvloog. De eerste gewone dwergvleermuis werd jagend waargenomen in de tuin van Rollestraat 22. Om 22.29 uur werd de eerste gewone dwergvleermuis in het plangebied waargenomen. Deze vloog over het woonhuis naar het oosten. Gedurende de avond zijn twee tot drie exemplaren gewone dwergvleermuis jagend waargenomen. Deze maakte vooral gebruik van de laanstructuur langs de Rollestraat en Veenhuizerweg, maar vlogen ook langs de oostelijke zijde van de woonboerderij.

De eerste laatvlieger werd om 22:21 uur waargenomen, jagend boven de paardenweide ten oosten van het plangebied. Later op de avond is deze soort twee maal gehoord aan de noordzijde van het plangebied.

8 SEPTEMBER 2009

Op 8 september 2009 is het plangebied door mevrouw drs. R.M. Veeneklaas bezocht. Het waren optimale omstandigheden voor vleermuizen.

Tijdens dit avondbezoek zijn opnieuw die drie vleermuissoorten in en rond het plangebied waargenomen, namelijk gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) en rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*).

De eerste vleermuis werd om 20.22 uur (15 minuten na zonsondergang) gehoord. Het betrof een rosse vleermuis die ten zuiden van de woonboerderij overvloog. De eerste gewone dwergvleermuis werd 20 mintuten na zonsondergang, wederom jagend waargenomen in de tuin van Rollestraat 22. De eerste exemplaar gewone dwergvleermuis werd om 23.31 uur in het plangebied waargenomen. Deze foerageerde aan de oostzijde van de woonboerderij en rondom de boom aan de voorzijde van de woning. Nabij deze boom is later op de avond een sociale roep van gewone dwergvleermuis waargenomen. Ook boven de oprit aan de oostelijke zijde van het plangebied is gedurende de avond een jagend exemplaar gewone dwergvleermuis waargenomen. Het is niet met zekerheid vast te stellen of dit hetzelfde, dan wel een tweede exemplaar gewone dwergvleermuis betreft.

De eerste twee exemplaren laatvlieger werden om 20.37uur vanuit westelijke richting buiten het plangebied overvliegend waargenomen. Daarna zijn in totaal nog vijf exemplaren overvliegend waargenomen, deze kwamen allen uit (zuid)westelijke richting en hebben vermoedelijk een verblijfplaats elders in het dorp.

22 SPETEMBER 2009

Op 22 september 2009 is het plangebied door mevrouw drs. R.M. Veeneklaas bezocht. Het waren optimale omstandigheden voor vleermuizen.

Tijdens dit avondbezoek zijn dezelfde drie vleermuissoorten in en rond het plangebied waargenomen, namelijk gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) en rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*).

De eerste vleermuis werd om 19.46 uur (12 minuten na zonsondergang) gehoord. Het betrof een gewone dwergvleermuis die langs de Rollestraat vloog. De eerste gewone dwergvleermuis in het plangebied, werd enkele mintuten later jagend langs de westzijde van de woonboerderij waargenomen. Om

20.56 uur en 21.05 uur vloog een exemplaar gewone dwergvleermuis uit het rietendak aan de oostelijke zijde van de woonboerderij. Aan deze zijde van de boerderij zijn daarna vele sociale geluiden van gewone dwergvleermuis waargenomen. Ook is langs de bomen aan de Veenhuizerweg een sociaal roepend mannetje gewone dwergvleermuis waargenomen. In en rond het plangebied zijn in ieder geval twee en mogelijk drie exemplaren gewone dwergvleermuis aanwezig. De uitvliegopening in het rieten dak biedt toegang tot een paarverblijfplaats in de woonboerderij.

De eerste rosse vleermuis werd om 19.54 uur overvliegend waargenomen, korte tijd later gevolgd door een tweede exemplaar met een vergelijkbaar vliegp patroon.

Gedurende de avond zijn drie exemplaren laatvlieger vanuit zuidelijke richting langs de Rollestraat waargenomen.

Op 10 juni 2010 is het plangebied door de heer drs. M. van Dinther bezocht. Het waren optimale omstandigheden voor vleermuizen.

10 JUNI 2010

Tijdens dit avondbezoek zijn wederom dezelfde drie vleermuissoorten in en rond het plangebied waargenomen, namelijk gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) en rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*).

De bewoners van de woonboerderij meldden dat hij in februari een vleermuis in de keuken heeft waargenomen. Gezien de omschrijving lijkt het om een laatvlieger te gaan. Deze kroop weer terug de zolder op.

Tijdens het avondbezoek werd de eerste vleermuis om 22.17 uur (18 minuten na zonsondergang) gehoord. Het betrof een gewone dwergvleermuis die mogelijk uit de kapschuur vloog. Hierna zijn twee exemplaren gewone dwergvleermuis jagend langs de bomen aan de Veenhuizerweg waargenomen.

De eerste laatvlieger vloog om 22.26 uur vanuit zuidelijke richting over het plangebied. Vanaf 22.26 uur zijn drie tot vijf exemplaren laatvlieger jagend boven de oostelijke zijde van de Rollestraat waargenomen.

De eerste en enige rosse vleermuis werd om 22.53 overvliegend waargenomen.

Interpretatie en effecten

4

Uit de waarneming is naar voren gekomen dat drie soorten voorkomen in het plangebied. Het betreft hier gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) en rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*). In figuur 1 wordt de locatie van de waargenomen verblijfplaatsen en goede foeraargebieden weergegeven.

Figuur 1. Overzicht van functiegebruik van plangebied door vleermuizen

Gedurende het hele jaar is gewone dwergvleermuis in het plangebied waargenomen. Er zijn mogelijk drie verblijfplaatsen vastgesteld:

1. in de zuidelijke wand van de tweede schuur;
2. onder het dak van de stal aan de woonboerderij;
3. kapschuur.

Het is bekend dat één exemplaar gewone dwergvleermuis wisselt van verblijfplaats gedurende het seizoen. Gezien het geringe aantal waargenomen exemplaren, worden de waargenomen verblijfplaatsen door hetzelfde exemplaar door het jaar gebruikt. De waarneming van sociale geluiden (baltsgedrag) duidt erop dat in het plangebied ten minste een zomer- en paarverblijfplaats is van

GEWONE DWERGVLEERMUIS

één exemplaar gewone dwergvleermuis (solitair mannetje). Door middel van baltsgedrag proberen mannetjes gewone dwergvleermuizen in het najaar vrouwtjes de verblijfplaats in te lokken. Op enig ander moment kan de verblijfplaats dan ook door meerdere vleermuizen worden gebruikt. Bijvoorbeeld als winterverblijfplaats. Een succesvol mannetje heeft soms wel vijf vrouwtjes in zijn verblijfplaats. Gezien de waarnemingen tijdens de veldbezoeken in juni-juli 2010, zijn er geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van een kraamverblijfplaats in het dit deelgebied. Gezien de waarneming van de laatvlieger in de keuken, is er waarschijnlijk een winterverblijfplaats van laatvlieger en mogelijk ook een winterverblijfplaats van gewone dwergvleermuis in de woonboerderij. Uit literatuur is bekend dat laatvlieger en gewone dwergvleermuis gezamenlijk in een winterverblijfplaats kunnen worden aangetroffen. De laanstructuur van de Rollestraat en Veenhuizerweg en opgaand groen in de tuinen is onderdeel van het jachtgebied van twee á drie exemplaren gewone dwergvleermuis.

Door de ontwikkelingsplannen kunnen zomer-, paar- en winterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis verloren gaan. Het jachtgebied zal tijdens en na de werkzaamheden geschikt blijven als jacht gebied.

ROSSE VLEERMUIS

Rosse vleermuis zijn bij uitstek boombewonende soorten. In het plangebied zijn geen geschikte bomen voor verblijfplaatsen van deze soort waargenomen. Ook de waarnemingen van overvliegende exemplaren duidt erop dat deze soort elders in de regio verblijfplaatsen hebben en geen gebruikmaken van het plangebied. Het plangebied is ook geen onderdeel van het jachtgebied van deze soort.

Aangezien het plangebied geen onderdeel uit maakt van het leefgebied van rosse vleermuis, zullen de ontwikkelingen geen effect hebben op deze soorten.

LAATVIEGER

Uit de waarnemingen komt naar voren dat de waargenomen exemplaren laatvlieger vanuit zuidwestelijke richting het plangebied bezoeken. Deze exemplaren hebben mogelijk een verblijfplaats in de bebouwing in de dorpskern Wapse. Gezien de waarneming in de keuken in het plangebied, wordt de zolder van het voorhuis gebruikt als winterverblijfplaats voor deze soort.

Het plangebied is een klein onderdeel van het foerageergebied van deze soort. Laatvlieger jaagt bijvoorbeeld op de overgang van struweel naar open veld in half open landschappen.

Door de grondige renovatie van de woonboerderij kunnen winterverblijfplaatsen van laatvlieger verloren gaan. De ontwikkelingen hebben geen effect op andere gebruiksfuncties van laatvlieger.

Conclusie 5

Alle gebiedsfuncties van vleermuizen, zoals opgenomen in het Vleermuisprotocol, zijn binnen het plangebied Rollestraat 24 te Wapse geïnventariseerd (zie tabel 2). Door de plannen kunnen mogelijk enkele zomer-, paar- en winterverblijfplaatsen van ten minste één mannetje gewone dwergvleermuis worden vernietigd. Ook kan een winterverblijfplaats van laatvlieger verloren gaan door de ontwikkeling.

Het foerageergebied van één mannetje gewone dwergvleermuis zal tijdens de werkzaamheden en ook daarna geschikt blijven als foerageergebied. Belangrijke onderdelen als de laanstructuren aan de Rollestraat en Veenhuizerweg blijven behouden.

Tabel 2. Overzicht van functiegebruik van plangebied door vleermuizen.

	Zomerverblijf	Paarverblijf	Kraamverblijf	Winterverblijf	Jachtgebied	Vliegroute
Gewone dwergvleermuis	Woonboerderij Tweede schuur Kapschuur	Woonboerderij	Geen	Woonboerderij	Geschikt	Geen
Laatvlieger	Geen	Geen	Geen	Woonboerderij	Matig geschikt	Geen
Rosse vleermuis	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen	Geen

Om verbodsovertredingen in kader van de Flora- en faunawet te voorkomen, dient voor aanvang van de werkzaamheden te worden begonnen met het treffen van mitigerende maatregelen voor het vernietigen van een zomer-, paar- en winterverblijfplaats van één exemplaar gewone dwergvleermuis en winterverblijfplaats van laatvlieger (zie paragraaf 5.2).

Mitigerende maatregelen

Omdat uit het onderzoek blijkt dat in de te slopen bebouwing verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn, is bij sloop in eerste instantie sprake van een overtreding van de Flora- en faunawet en is een ontheffing nodig.

Omdat in het geval van verstoring/vernietiging van vleermuizen alleen ontheffing wordt verleend indien sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang (wijziging beoordeling ontheffing Ffw bij ruimtelijke ingrepen, augustus 2009), zal voor onderhavig project geen ontheffing worden verleend.

Het project kan dan alleen worden uitgevoerd indien middels mitigerende maatregelen deze overtreding wordt voorkomen. De initiatiefnemer heeft reeds uitgesproken bereid te zijn om benodigde mitigerende maatregelen uit te voeren, waardoor overtreding van de Flora- en faunawet wordt voorkomen.

Voorbeelden van mitigerende maatregelen

NIEUWE VERBLIJFPLAAT-
SEN

Er kunnen vervangende nieuwe verblijfplaatsen gerealiseerd worden door in de nieuwbouw vleermuistoegankelijke restructies te maken.

Door het plaatsen van drie vleermuiskasten in de directe omgeving van het plangebied, kan de periode waarin een verblijfplaats door de sloop van een gebouw wegvalt, worden overbrugd en kunnen meer geschikte verblijfplaatsen voor vleermuizen in het plangebied worden gerealiseerd.

FASERING WERKZAAMHE-
DEN

Door de plannen gefaseerd uit te voeren, hoeven niet alle mogelijke verblijfplaatsen tegelijk verloren te gaan. Door de planning van de werkzaamheden af te stemmen op de gebruikperiode van de vleermuisverblijfplaatsen, neemt de kans op het onnodig verstoren en/of doden van dieren aanzienlijk af. Zo is bijvoorbeeld het verbouwen van de boerderij tijdens de winterslaap van vleermuizen te voorkomen.

SLOOPBEGELEIDING

Voorafgaand (maximaal twee weken) aan de sloop, zal worden onderzocht of vleermuizen de bebouwing op dat betreffende moment gebruiken. Dit moment zal worden afgestemd op voor vleermuizen geschikte weersomstandigheden (droog, weinig wind en temperaturen in de voornacht boven 10°C, overdag boven 15°C). Indien de bebouwing in gebruik is door vleermuizen zal de sloop worden uitgesteld of er zullen maatregelen worden getroffen om de verblijfplaats zo onaantrekkelijk mogelijk te maken voor de aanwezige vleermuizen om ze te stimuleren een andere locatie te zoeken. Dit kan onder meer worden bewerkstelligd door het gedeeltelijk openbreken van de verblijfplaats. De fasen zullen worden gemonitord door een ter zake kundige. Deze deskundige kan daarnaast zo nodig ingrijpen en onverhoopte slachtoffers opvangen.

Colofon

Opdrachtgever
Bouwbedrijf J. van Campen

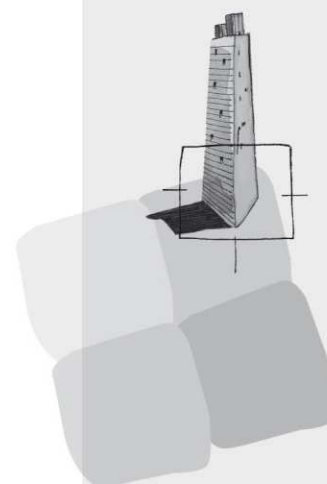
Contactpersoon
Mevrouw B. van Campen

Rapport
Mevrouw drs. R. Veeneklaas
BügelHajema Adviseurs

Fotografie
BügelHajema Adviseurs

Projectleiding
De heer ing. C.A. Folkerts
BügelHajema Adviseurs

Projectnummer
268.19.50.00.00

BügelHajema Adviseurs bv
Bureau voor Ruimtelijke
Ordering en Milieu BNSP
Vaart nz 48-50
Postbus 274
9400 AG Assen
T 0592 316 206
F 0592 314 035
E assen@bugelhajema.nl
W www.bugelhajema.nl

Vestigingen te Assen,
Leeuwarden en Amersfoort